

הוצאת תבונות מכללת הרצוג

במצוות העבודה התלויות בהם; מצוות הדלקת הנרות, לדוגמה, כוללת כבר בתוכה אף את עשיית המנורה שעליה מדליקים, וכן בשאר הכלים.

אך מפשוטו של מקרא בפרשיות עשיית המשכן נראה, שיש להבחין בזה בין הכלים השונים: ארון, שולחן ומנורה, וכן מזבח העולה, וכללו בפרשת עשיית המשכן (שמות, כ"ה, א כ"ז, יט). שכן כלים אלה הם אכן חלק מן הבית וכלולים בעצם מהותו: אוהל מועד מחייב מתוך עצם הגדרתו את עשיית הכלים הללו, ובלעדיהם אין זה אוהל מועד. ברם, מזבח הקטורת, אף שעומד בתוך המשכן, לא נזכר כל עיקר באותה פרשה, והרי היא מסיימת את תיאור המשכן בלא שפקדה מזבח זה. מזבח הקטורת לא נזכר אלא לאחר תיאור נר התמיד¹²², בגדי כהונה, קרבנות המילואים וקרבנות התמיד (שם, כ"ז, כ-כט)¹²³. והוא הדין לכיור ולכנו, שאף-על-פי שעומדים הם בחצר המשכן לא נזכרו כלל בתיאורה של זו שבפרשת עשיית המשכן, ואין הם מופיעים אלא לאחר מצוות מחצית השקל (שם, ל', יז-כא). נראה אפוא כי שני הכלים הללו אינם חלק ממושגו של האוהל, ואף בלעדיהם הרי זה אוהל מועד לכל משפטי; אין הם חלק מן **האוהל** וריהוטו, אלא צורך מצוות **העבודה** הנעשית בו. ומסקנה הלכתית מכך: מזבח הקטורת אינו חלק מן הריהוט של האוהל, אלא תשמיש מצוות הקטורת, ולפיכך "מזבח שנעקר מקטירין קטורת במקומו"¹²⁴, ללא מזבח. שכן מזבח הקטורת אינו תכלית בפני עצמה ואין הוא חלק מבניין האוהל; כל עצמו אינו אלא צורך הקטורת - ולכן נוהגת זו אף בלעדיו. והוא הדין באשר לכיור וכנו, שאינם חלק מעצם מושג האוהל, אלא רק תשמיש הרחיצה. ומשום כך אף כאן קיימא לן שקידוש ידיים ורגליים כשר אף משאר כלי שרת, ואין הרחיצה מן הכיור אלא מצווה שלכתחילה¹²⁵. והוא שכתב ר"י בכור שור בפירושו על פרשת הכיור (שמות, ל', יח): "לפי שאינו אלא **הכשר מצווה** לא מנה עשייתו למעלה עם שאר הכלים, שלא היה אלא לרוחץ הכוהנים". וכן ביאר בעל משך חכמה (בפרשת תצוה, ד"ה ועשית מזבח) ביחס למזבח הקטורת, עיי"ש¹²⁶.

¹²² ליחסה של פרשת נר התמיד (שמות, כ"ז, כ-כא) לפרשת המנורה (שם, כ"ה, לא-מ), ראה מה שכתבתי בכתב העת מעליות ו (תדש"ס), עמ' 51 ואילך, ואכ"מ.

¹²³ וכבר עסקו בקושיה זו ראשונים ואחרונים, וראה כל שצוין בתורה שלמה לשמות, ל', אות א. לדחיית הדעה המקובלת במחקר המקרא החילוני באשר לתמיהה זו, ראה: מ' הרן, 'המערך הפולחני הפנימי ומשמעותו הסמלית', ספר היובל ל' קויפמן, ירושלים תשכ"א, עמ' מ ואילך; אלא שהרן פוטר עצמו בפשטות מבקשת פתרונה של התמיהה; עיי"ש.

¹²⁴ זבחים, נט, ע"א; רמב"ם, הלכות תמידין ומוספין, ג', ב. וכבר קישר מהר"ם גלנטי הלכה זו, בדרך של חידוד גאה, לתמיהה בדבר מיקומה של פרשת המזבח, כדבריו בסוף ספרו קרבן חגיגה, ונציה, תס"ו, נה, ע"א: "מזבח הקטורת שנעקר מקטירין קטורת במקומו וכו', דהיינו רמז **שנעקר ממקומו שהיה ראוי ליכתב למעלה בפ' תרומה** ונעקר ממקומו להודיע שאינו מעכב... וזו היא אסמכתא גאה וחסודה, בדגמי לא נפקי להו האי דינא, ואנן בס"ד אשכחנא מרגניתא טבא וזכינא בה מקדשי שמים". וראה מקור אחר להלכה זו בתורה שלמה שם, אות יט; וראה להלן, הערה 126.

¹²⁵ זבחים, כא, ע"ב-כב, ע"א; רמב"ם, הלכות ביאת מקדש, ה', י.

¹²⁶ בעל משך חכמה מציע במקום אחר (פקודי, ד"ה ונתת את מזבח הזהב) מקור אחר לדין זה; עיי"ש. ושם הוא אף רוצה לומר שהלכה זו אינה עניין אלא לבית הבחירה, שבו יש למזבח הזהב **מקום** מקודש בקדושתו, ובו אפשר להקטיר אף בהיעדרו; מה שאין כן במשכן, שאין בו כלל קדושת מקום, וההקטרה שם טעונה דווקא מזבח. עיי"ש ואכמ"ל.

הוצאת תבונות מכללת הרצוג

מעטה מתיישבות שתי שאלותינו כאחת. סדר עבודת יום הכיפורים שבויקרא מתאר את כפרת קודש הקודשים, אוהל מועד והמזבח (= מזבח החיצון). כפרת האוהל על שני חלקיו כוללת ממילא את הכלים המהווים חלק ממנו - הארון, השולחן והמנורה. מזבח הקטורת, שאינו מהווה חלק ממושג האוהל, אינו מתכפר בכפרה הכללית של האוהל. אך הואיל ומצד הלכות העבודה מצוות המזבח לעמוד בתוך האוהל, נמצא שטומאת המזבח יש בה משום פגם, מפני מקום עמידתו, אף-על-פי שאין הוא חלק ממושג האוהל. לפיכך, במסגרת מצוות המזבח נאמרה אף מצוות כפרתו: כפרה זו אינה חלק מכפרת האוהל המתוארת בויקרא, כשם שהמזבח אינו חלק מן האוהל, כתיאורו בפרשת תרומה. כפרה זו, שאינה נובעת אלא ממצוות העבודה, מתוארת כחלק מאותה מצווה. ומשום כך דווקא כפרת מזבח הקטורת נזכרת בשמות שם, ולא כפרת שאר כלי המשכן; שהרי לכפרת המשכן וכליו נתייחדה פרשה בפני עצמה, ורק מזבח הקטורת לא נכלל בה, מן הטעם שנתבאר. ואילו הכיור וכונו, שאינם עומדים בתוך האוהל, ואף לא בפתחו¹²⁷, אינם טעונים כפרה כלל ועיקר, שאין בטומאתם משום אותה טומאת מקדש וקודשיו המחייבת כפרה ביום הכיפורים.

וכך יש לומר מעטה אף ביחס לכפרת הקודש: פשוטו של מקרא, המתאר את כפרת הקודש על-ידי הזאה על הכפורת, מכוון לדרך הכפרה שנהגה באוהל מועד; שהרי הכפורת היא מרכזו של האוהל האחד כולו, וכפי שנתבאר. אבל ההלכה שנמסרה בתורה שבעל-פה, שאין כפרת הקודש אלא מתוכו בהזאה על הפרוכת, מכוונת לבית עולמים. שהרי בבית עולמים דרה שכינת ה' במעונה שבדביר, והרי הוא חדרה הפנימי והמוצנע. חילוק רשויות יש אפוא בין הקודש, החדר החיצון, לבין הדביר, החדר הפנימי, שהרי כאן אין שכינת ה' נגלית ומתועדת מהכא להתם. לפיכך, בבית עולמים החציצה שבין הרשויות אינה מתמצה בפרוכת בלבד; אלא חציצה של ממש יש כאן, כותל של אבני גזית בעובי אמה, הקרוי אמה טרקסין¹²⁸. אף אין הכפורת מהווה מרכזו של הבית כולו, שהרי כבר נתבאר שהארון והכפורת אינם כלל חלק מכלי המקדש של בית עולמים, ובבית שני לא היו שם כל עיקר. כפרת קודש הקודשים נעשית אפוא על-ידי הזאה על **המקום** שבו היה הארון עומד בבית ראשון¹²⁹, והרי היא מתייחסת למקום המסוים הזה שבקרקע, ולא לכלי מכלי המקדש. ומבחינת המקום, הרי מקומות מקומות הם, וכפרת קודש הקודשים אינה מכפרת את הקודש, המצוי במקום אחר. על כורחנו יש להעתיק את כפרת הקודש מקודש הקודשים אל הקודש עצמו, והיא נעשית אפוא על-ידי הזאה על הפרוכת.

מעטה מובנת ההלכה שהעלה ר"ח הלוי מבריסק (בחיידושיו לרמב"ם, הלכות עבודת יום הכיפורים, ה', א), כי לשיטת הרמב"ם יש חילוק מהותי בין עבודת ההזאות על הפרוכת לעבודת ההזאות על גבי מזבח הקטורת; שהזאות שעל גבי פרוכת חשובות כעבודות פנים הנעשות בקודש הקודשים, שסדרן מעכב לפי שנאמר בהן 'חוקה', אבל הזאות שעל גבי מזבח

¹²⁷ עיין תורת כוהנים, דיבורא דנדבה, ד', יד: "רי יוסי הגלילי אומר וכו' המזבח פתח אוהל מועד ואיו הכיור פתח אוהל מועד, והיכן היה הכיור נתון, בין האולם ולמזבח משוך כלפי דרום". וכן הוא בזבחים, נח, סע"ב - נט, ע"א.

¹²⁸ ראה ערכה באנציקלופדיה תלמודית, כרך ב. ואף בבית שני, שלא הייתה בו אמה טרקסין (ראה שם, ציון 15 ואילך), מכל מקום היו שתי פרוכות ומרחק אמה ביניהן, ולא כבמשכן (ראה שם).

¹²⁹ ראה לעיל, הערה 89.

הזהב חשובות כעבודות חוץ שאין סדרן מעכב, עיין שם. ולכאורה הדבר תמוה לחלק את ההיכל גופו לשני חלקים, ולומר שחלק ממנו חשוב כיפנים' וחלק כ'חוץ', "ואי אפשר לחכם להבין כזה מסברא", (גליונות החזו"א לחידושי ר"ח הלוי שם)¹³⁰. אך לדרכנו הדברים מתיישבים היטב. שהרי הזאות שעל גבי הפרוכת במקורן לא היו כלל על הפרוכת, כי אם בקודש הקודשים על הכפורת, ומשם נתכפר באוהל מועד אף הקודש. לפיכך חל בהזאות אלו דין 'חוקה' של עבודות פנים, שסדרן מעכב; ואף עתה בבית עולמים, משהועתקו ההזאות הללו לפרוכת, לא פקעה מהן הלכה זו של 'חוקה'. הלכה זו אינה נובעת מעשייה בפנים, אלא להיפך: הואיל ולעבודות אלו יש חשיבות מיוחדת, לכך נעשות הן בפנים ולכך אף סדרן מעכב; הלכך אף משהוצרכנו להעתיק את כפרת הקודש ל'חוץ', לא נגרע מאומה מעצם חשיבותה של העבודה, והרי היא עדיין בכלל עבודות פנים שסדרן מעכב.

ואמנם, בדרך זו, המייחסת את פשוטו של מקרא בסדרי העבודה לתקופת המשכן, ואת ההלכה שבתורה שבעל-פה - לבית עולמים, בדרך זו כבר הילכו ר"ע ספורנו והגאון מוילנא בשני עניינים נוספים. נתבאר בויקרא רבה (כ"א, ז), שבתקופת המדבר רשאי היה הכוהן הגדול ליכנס לקודש הקודשים בכל עת, ולא דווקא ביום הכיפורים; והיתר הכניסה דווקא "אחת בשנה", ולא יותר, אינו מוסב אלא לדורות¹³¹. והוסיף על כך הגר"א¹³², כי פשוטו של מקרא בסדר העבודה נתקיים כשהיה אהרן הכוהן נכנס לקודש הקודשים בהזדמנויות שנכנס, והשינויים שנשתנה סדר זה בהלכה שבתורה שבעל-פה¹³³ אינם מתייחסים אלא לכניסת כוהן גדול הנוהגת לדורות ביום הכיפורים דווקא. הלכה זו ביאר בעל משך חכמה (פ' אחרי, ד"ה בזאת [הראשון]) על-פי שיטת ר"ע ספורנו בפירושו לויקרא, כ"ד, ג. הספורנו עומד שם על כך שמפשוטי הכתובים בהדלקת נרות המנורה ובהקטרת הקטורת במזבח הפנימי עולה לכאורה כי דווקא כוהן גדול כשר לעבודות אלו¹³⁴; וזאת בניגוד לקבלת חז"ל, כי אף כוהן הדיוט כשר בהן¹³⁵. ביישוב הדבר כותב שם ספורנו, כי במשכן אוהל מועד אכן רק הכוהן הגדול היה כשר לעבודות אלו, ורק ביחס לבית עולמים נמסרה קבלת חז"ל, לפי ש"כל ימי המדבר היה עניין המשכן בכל יום כעניינו לדורות ביום הכיפורים, שנאמר בו 'כי בענן אראה על הכפרת'; וזה כי בכל ימי המדבר נאמר 'כי ענן ה' על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו וכו'". ולכך דין המשכן בכל יום כדין המקדש ביום הכיפורים; וכשם שביום הכיפורים דווקא כוהן גדול עוסק בעבודות הללו, כן הוא במשכן בכל יום. ועל-פי זה מבאר בעל משך חכמה שם אף את כניסת

¹³⁰ ועיין: רא"ז מלצר, אבן האזל לרמב"ם שם: רי"ד סולובייצ'יק, קונטרס בעניין עבודת יום הכיפורים. ירושלים, תשמ"ו, עמ' לו, מ.

¹³¹ שיטה זו אינה מוסכמת לכל הדעות, ראה לדוגמה מדרש הגדול לויקרא, א, מהדורת שטיינלץ עמ' כז: "דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש בזאת יבא אהרן אל הקדש - יכול אימתי שירצה יבא כסדר הזה ויבוא? דבר למוד מסופו והייתה זאת לכם לחקת עולם לדרתיכם וגי' אחת בשנה - אחת בשנה הוא נכנס, אינו נכנס כל זמן שירצה". ואף מפשוטו של מקרא אין להכריע כשיטה הראשונה, וראה רד"צ הופמן לויקרא, ט"ו, כד. ואכמ"ל.

¹³² הובאו דבריו בסוף ספר חכמת אדם ובחידושי הרד"ל לויקרא רבה שם ועוד.

¹³³ ראה תורה שלמה על אתר, אות רכה, ועוד.

¹³⁴ שהרי נזכר בהן דווקא אהרן (שמות, ל', ז-ח, ויקרא, כ"ד, א-ד; במדבר, ח', א-ד).

¹³⁵ ראה, למשל, תמיד, ג', ט; ה', ב, רמב"ם. הלכות תמידין ומוספין. ג', ד, ד', ו.

הוצאת תבונות מכללת הרצוג

הכוהן הגדול לקודש הקודשים, שנהגה במשכן בכל יום - כדרך שנהגה במקדש ביום הכיפורים.

ברם, דברים אלה אינם ברורים. שהרי ההלכה שדווקא כוהן גדול כשר בכל העבודות הנהוגות ביום הכיפורים שנויה במחלוקת ראשונים: יש הסבורים שרק העבודות המיוחדות לאותו יום טעונות כוהן גדול, וממילא הדלקת הנרות והקטרת הקטורת אינן בכלל זה; ואילו הסוברים שאף עבודות אלו טעונות כוהן גדול נוקטים כן אף ביחס לשאר כל העבודות, כגון הקרבת התמיד במזבח החיצון¹³⁶. נמצא שההלכה שהעלה ספורנו מפשט הכתובים, כי דווקא העבודות הנהוגות בתוך האוהל (כהדלקת נרות והקטרת קטורת) הן הטעונות כוהן גדול, אינה מתיישבת על-פי ההשוואה ליום הכיפורים. ואמנם, אף עצם הדברים קשה להתקבל. שהרי מפורש בשמות, כ"ז, כא, שלא רק אהרן הכוהן הגדול כשר להדלקת הנר, אלא אף בניו. ונמצא שאף בתקופת המדבר לא דרוש דווקא כוהן גדול להדלקת נרות. ואם כך, הרי אף הקטרת הקטורת דינה כך, כמות שכבר הוכיח ר"י בכור שור (בפירושו לשמות, ל', ז) מן הכתוב שם: "והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בפקר בפקר בהיטיבו את הנִרֹת יקטירנה. ובהעלת אהרן את הנִרֹת בין הערבים יקטירנה" וגו'. הרי שהמקטיר אינו אלא המדליק, וזה האחרון כבר נתפרש שכשר בכוהן הדיוט. נמצא פשוטו של מקרא בעניין זה תואם להלכת חז"ל, שנהגה אפוא כבר באוהל מועד¹³⁷. אך באשר לשיטת המדרש שבמדבר היה כוהן גדול נכנס לקודש הקודשים אף שלא ביום הכיפורים, הנה זו ניתנת להתבאר על-פי דרכנו. שכן כבר נתבאר כי אוהל מועד אינו בית ה', ומקודש הקודשים נועד ה' לישראל. לפיכך רשאי הכוהן הגדול - לשיטה זו - להיכנס לקודש הקודשים ולהיועד עם כבוד ה' כל אימת שהדבר נצרך. לא כן בבית הבחירה, שלא מתקיים בו הוויעד שבין ה' לישראל, אלא שכינת ה' דרה בו, וקודש הקודשים הוא דביר קדשה הנעלם. וכל אשר יבוא אל המלך אל החדר הפנימי אשר לא יקרא אחת דתו להמית. רק ביום הכיפורים רשאי אפוא הכוהן הגדול ליכנס שמה, שהרי בכך נצטווה.

נספח: מצוות הקטורת שבשמות, ל', לד-לח

ויאמר ה' אל משה קח לך סמים וגו' ועשית אותה קטרת וגו' ושחקת ממנה הדק ונתתה ממנה לפני העֲדָת באהל מועד אשר אֶנְעֵד לך שמה קֹדֶש קִדְשִׁים תהיה לכם. והקטרת אשר תעשה במתִּכְנֶתה לא תעשו לכם קֹדֶש תהיה לך לה'.

ציווי זה על נתינת הקטורת לפני העדות נתפרש עד כה בשלושה אופנים שהם שניים: רש"י וראב"ע פירשו, שהכוונה להקטרתה על מזבח הזהב הנהוגה בכל יום; ומזבח הזהב הרי

¹³⁶ עיין בעל המאור ומלחמות לרמב"ן, ריש יומא, וכן ריטב"א שם, יב, ע"ב, ובהערות ר"א ליכטנשטיין שם במהדורתו, ירושלים, תשל"ו, ועוד.

¹³⁷ וראה מה שנדחק רמ"מ כשר, תורה שלמה, כרך כג, מלואים לפרשת תצוה, סי' ו, ביישוב דברי הספורנו מפליאה זו. וראה גם במדרש שהדפיס י' מאן (לעיל, הערה 14), עמי רנח: "ונר מערבי היה דולק והולך כל היום, וממנו היה כהן גדול מדליק את הנרות בין הערביים". וראה שם הערה 1021.

עומד "לפני הפרכת אשר על ארץ העדת לפני הכפרת אשר על העדת אשר אנעד לך שמה" (שם, ו). 'לעומתם הרשב"ם מפרש, שהכוונה לנתינת הקטורת ביום הכיפורים לפני ולפנים. וכן הוא במדרש הגדול על-אתר¹³⁸. ואילו הרמב"ן שם מציע ("יתכן שנפרש"), שהכתוב נתכוון לשני הפירושים גם יחד: "ונתתה ממנה לפני העדת" - ביום הכיפורים, ו"באהל מועד" - בכל יום. בחינת הכתוב מעלה את הקשיים שהביאו לידי מחלוקת זו: אם הכוונה להקטרה היום-יומית הרי תמוה מאוד מדוע לא נזכר כאן המזבח; והואיל ונאמר כנגד זאת שההקטרה תיעשה "לפני העדת", הרי עולה מפשט הדברים בבירור שהדבר נעשה בקודש הקודשים. אף עצם הפועל "ונתתה" קשה, שהרי פעולה זו שעל גבי מזבח קרויה בכל מקום 'הקטרה'¹³⁹, ולא נתינה. אף לא מובן כלל מדוע מופנה הציווי למשה, והרי הכוהן הוא המקטיר על גבי מזבח. ואף שמשה הוא המצווה בעשיית הקטורת, כפי שכן הוא בשאר מרכיבי המשכן וצרכיו, מכל מקום ההקטרה אינה אלא מצוותו של אהרן. וכך אמנם נעשה לעיל (שם, ל', א-ו): "ועשית מזבח מקטר קטרת... ונתתה אותו לפני הפרכת אשר על ארץ העדת... אשר אנעד לך שמה. והקטיר עליו אהרן קטרת סמים" וגו'. וכן הוא גם באשר לכיור וכנו (שם, יז-יט): "וידבר ה' אל משה לאמר. ועשית כיור וגו' ורחצו אהרן ובניו ממנו" וגו'¹⁴⁰. שני הקשיים הראשונים נפתרים על-ידי פירוש הרשב"ם וסיעתו. שהרי ביום הכיפורים אין מקטירים את הקטורת על גבי המזבח, אלא נותנים אותה לפני העדות: "...ומלא חפניו קטרת סמים דקה והביא מבית לפרכת. ונתן את הקטרת על האש לפני ה' וכסה ענן הקטרת את הכפרת אשר על העדות ולא ימות" (ויקרא, ט"ז, יב-יג'¹⁴¹). אף האמור כאן "ושחקת ממנה הדק" תואם לאותה "קטורת סמים דקה" המשמשת ביום הכיפורים; שכן בהקטרה היום-יומית לא נאמר אלא "קטרת סמים" (שמות, שם ז), ותו לא¹⁴². ברם, נוסף לכך שהקושי מן הציווי למשה נותר בעינו אף לפירוש זה, גם קשה מאוד לקבל שהציווי הסתמי האמור בכאן אינו מכוון אלא ליום הכיפורים, "אחת בשנה" (שם, י); ומסתיימת הדברים עולה ללא ספק שהמכוון למצווה תמידית. אף ברי שפירושו של הרמב"ן גם הוא רחוק מפשוטם של דברים. שנוסף לכך שהקושי מן הציווי למשה נותר בעינו, אף קשה מאוד לקבל ש"באהל מועד" משמעו "ובאהל

¹³⁸ מהדורת מרגליות, עמ' תרסה. ציונו של המהדיר שם (הערה 1) לכריתות, ו, ע"ב, אינו מן העיקר; שכן שם נתבאר רק עצם הדין האמור במדרש כאן, שקטורת של יום הכיפורים צריכה להיות דקה מן הדקה; אך זיקת ההלכה דיום הכיפורים לכתוב דידן לא מצויה בשאר מקורות חז"ל, ושרדה רק במדרש הגדול כאן.

¹³⁹ ראה: שמות, ל', ז-ח; שם, מ', כז; שמו"א, ב', כח; דבה"א, ו', לד; דבה"ב, כ"ו, יז. הכתוב בדברים, ל"ג, י: "ישומו קטורה באפך וכליל על מזבחד", הנוקט לשון 'שימה' (הקרובה לנתינה), ולא לשון הקטרה, נתפרש אמנם בספרי שם (פסקא שנא, מהדורת פינקלשטיין, עמ' 408) כמכוון לקטורת שלפני ולפנים, עיי"ש.

¹⁴⁰ אמנם בשבעת ימי המלואים היה משה העובד במשכן, ולימים אלה נצטווה הוא בעבודות השונות (שמות, מ', ד ואילך); אך אין לזה עניין לפרשה דילן, שאין לה זיקה לימי המלואים.

¹⁴¹ וכבר עמד רמ"מ שולזינגר, משמר הלוי לזבחים סי' עא, על כך, שאם נייחס פירוש זה לחז"ל (כמות שהובא בפנים ממדרש הגדול, ודבריו נעלמו מבעל משמר הלוי), הרי מצינו כאן מקור להלכה שקטורת יום הכיפורים צריכה להינתן בין הבדים דווקא, ולא בכל מקום אחר בקודש הקודשים (משנה יומא, ה', א; רמב"ם, הלכות עבודת יום הכיפורים, א', ז) - הלכה שהרי"ז הלוי בחידושי ליומא נב (ירושלים, תשכ"א), עמ' 32, נתקשה במקורה; עיי"ש.

¹⁴² אמנם להלכה גם קטורת שבכל יום צריכה להיות דקה (וזהו של יום הכיפורים - דקה מן הדקה), והדבר נלמד מן הפסוק דילן; ראה תורה שלמה כאן, אות קצב. וכבר עמד רמ"מ כשר שם על כך שדרשה זו אינה כפירוש הרשב"ם וסיעתו, עיי"ש מה שכתב בזה.

הוצאת תבונות מכללת הרצוג

מועד"; והרי מיד בסמוך נאמר "אשר אֶנְעַד לך שמה"; וזה מוסב - כמות שהודה שם רמב"ן - לנתינה לפני העדות, ונמצא המשפט מסורס כולו.

לולי דמסתפינא הייתי מציע שהדברים מתבארים כפשוטם וכדיוקם דווקא מתוך תיבות אלה: "אשר אֶנְעַד לך שמה". שהרי נאמר בכמה מקומות (שהובאו לעיל, בפרק ב) כי ה' נועד למשה מתוך קודש הקודשים, מבין הכרובים. אך לא נתפרש בבירור היכן היה משה עומד באותה שעה. אולם בויקרא, ט"ז, ב, נאמר: "דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש מבית לפרכת אל פני הכפרת אשר על הארץ ולא ימות כי בענן אֶרְאֶה על הכפרת". ועל כד שנינו בתורת כוהנים (אחרי מות, א', ו): "אחיך באל יבא, ואין משה בבל יבוא". וכבר ביאר הראב"ד בפירושו שם: "שהרי משה תמיד היה נכנס לפני ולפנים לשמוע הדיבור מבין שני הכרובים". הרי שאותו ויעוד בין משה לה' נעשה בקודש. הקודשים אף מצדו של משה, ו"תמיד היה נכנס" שמה¹⁴³. מעתה מתבארת מאליה מצוות הקטורת שבפרשה דילך: כדרך שכניסת אהרן לקודש הקודשים ביום הכיפורים טעונה מתן קטורת דקה לפני ה', כן הוא אף בכניסתו של משה שמה, בכל השנה, לוועודו עם ה'. זהו אפוא פשר הציווי שנצטווה כאן משה דווקא: "ושחקת ממנה הדק ונתתה ממנה לפני העֶדֶת באהל מועד אשר אֶנְעַד לך שמה". הואיל ולפני העדות נועד ה' למשה הרי צריך הוא לתת שמה קטורת, כמו שמצינו באהרן ביום הכיפורים. ומשום כך מצויה פרשה זו כאן, בנפרד מפרשת הקטורת היום-יומית שעל גבי מזבח; שהרי קטורת דקה זו המיועדת לוועודו של משה עם ה' בכל עת בקודש הקודשים אינה עניין כלל למזבח הזהב שמחוץ לפרכת ולקטורת הסמים שהכוהן מקטיר על גביו יום-יום¹⁴⁴. ושלוש פרשיות הן אפוא, כנגד שלוש ההקטרות: בסוף פרשת תצוה נאמרה מצוות הקטורת היום יומית שעל גבי מזבח; בפרשת כי-תשא - מצוות הקטורת המזדמנת של משה בקודש הקודשים; ובפרשת אחרי-מות - מצוות הקטורת של הכוהן הגדול ביום הכיפורים בקודש הקודשים.

ואם כנים הדברים, הרי נמצינו למדים שמהותו של אוהל מועד כמקום ויעודו של ה' למשה מתבטאת אף במצווה מיוחדת לתכלית זו; וכל עצמה של מצווה זו מתבטל מאליו לאחר תקופת המדבר, משתמנו ויעודי ה' מבין הכרובים למתן תורה ומצוות.

¹⁴³ אמנם בעל צפנת פענח העיר על דברי הראב"ד הללו: "חס ושלוס, רק בהיכל!" (מובא מכתב-יד בתורה שלמה לשמות, כ"ט, אות קמו). אך כבר כתב רמ"מ כשר שם שפֶשֶׁט לשון התורת כוהנים מורה כדעת הראב"ד עיי"ש. וכן מפורש במדרש הגדול לכאן (מהדורת שטיינולץ, עמ' תסב): "אחיך בל יבוא ואין משה בל יבוא, אלא כל זמן שירצה נכנס ויעמד בין שני הכרובים ורוח הקדש לובשתו" וכו' (והדברים נעלמו מרמ"מ כשר שם).

¹⁴⁴ לפי זה אפשר היה לומר שהרכב הקטורת האמור כאן, שאינו כולל את כל אחד עשר הסמנים שנמסרו בתורה שבעל-פה, תואם דווקא לקטורת של משה לפני ולפנים; ואילו י"א הסמנים הוצרכו לקטורת שבכל יום ולזו של יום הכיפורים. אבל ייתכן שמתכונת הקטורת האמורה כאן מוסבת לכל מצוות הקטורת, אלא ש"ממנה", מקטורת כללית זו, צריך משה ליתן בקודש הקודשים, שהיא המצווה המיוחדת לכאן. ולפי זה תוספת הסמנים שבתורה שבעל-פה מתייחסת אף לכאן.